

Ženska udruga
"IZVOR" Tenja

**IZVJEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA
ZA 2016.**

U desetogodišnjem razdoblju pripreme za pristupanje Europskoj uniji ojačana je sudionička demokracija kroz rad OCD-a što je značajno pridonijelo većoj razini standarda ljudskih prava i sloboda, jačanju rodne jednakosti, antidiskriminacijskih mehanizama i uopće demokratizaciji društva te nam otvorilo put u punopravno članstvo Europske unije. Umjesto da osnažujemo te procese promjenama javnih politika oni se guše i nameću nove paradigme i poredak.

Nakon parlamentarnih izbora u prosincu 2015. godine uslijedila je parlamentarna i institucionalna kriza vlasti, militarizacija društva i bitne promjene javnih politika posebno u odnosu na slobodu neovisnih medija, područje obrazovanja, kulture, prava i slobode građana, posebno žena i rad onog dijela civilnog društva koje doprinosi zaštiti i promicanju jednakih i neotuđivih prava svih ljudi kao temeljnih vrednota zajamčenih Ustavom Republike Hrvatske, drugim europskim i međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama. Stoga je 2016. godina bila razdoblje urušavanja temeljnih ustavnih načela i značajne stagnacije društva.

Promjene usmjerene na djelovanje naprijed navedenog dijela civilnog društva očitovale su se kroz narušavanje uloge i rada stručnih tijela osnovanih u svrhu sustavnog razvoja i jačanja civilnog društva i sudioničke demokracije, ukidanjem uspostavljenih uvjeta i procedura te znatno smanjenje sredstava za rad navedenih OCD-a, ponajprije onih koja su se dodjeljivala od igara na sreću putem Nacionalne zakade za razvoj civilnoga društva. Već u travnju 2016. godine Vlada RH ***Uredbom o kriterijima za utvrđivanje korisnika i načinu raspodjele prihoda od igara na sreću*** smanjuje za više od pedeset posto sredstva namijenjena Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnog društva kojima su financirani programi i projekti OCD-a usmjereni na promicanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda. Navedena Uredba donesena je mimo uspostavljenih procedura, bez javnog dijaloga i strateških i analitičkih podloga. Navedenim izmjenama uvjeta, kašnjenju natječaja i ugovorenih isplata, smanjenju i uskraćivanju sredstava za rad pa i poništavanju cjelokupnog natječajnog postupka u fazi potpisivanja ugovora, urušen je teško uspostavljeni *model sufinanciranja rada OCD-a među kojima i usluga primarne pravne pomoći* čiju su provedbu kao dio javnopravnih obveza preuzele ovlaštene udruge. Svrha instituta besplatne pravne pomoći je da omogući građanima slabog imovnog stanja pristup sudu i upravnim tijelima u ostvarivanju njihovih prava. *U najvećem broju korisnici ovog instituta su žene, a pružatelji usluga ženske nevladine organizacije. Jednako tako ugrožen je i model sufinanciranja rada sigurnih kuća, skloništa, savjetovališta i SOS telefona za žene i djecu žrtve (muškog) nasilja i opstanak OCD-a koje ih vode.*

U području **financijskog izvještavanja** OCD-i su izloženi čestim promjenama, neujednačenim i različitim tumačenjima propisa. Tako člankom 15. [Pravilnika o izvještavanju u neprofitnom računovodstvu i Registru neprofitnih organizacija](#) („Narodne novine“ broj 31/2015.) obvezne su davateljima financijskih sredstava iz javnih izvora dostaviti [obrazac PROR-POT](#) kojim izvještavaju o potrošnji proračunskih sredstava, osim u slučaju kada je drugim propisima ili aktima utvrđen detaljniji sadržaj i izgled obrasca izvještaja o potrošnji proračunskih sredstava.

Naime, sukladno Uredbi o kriterijima, mjerilima i postupcima financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge („Narodne novine“ broj 26/2015.) s davateljima financijskih sredstava zaključuju ugovore kojima je propisana i obveza izvještavanja na posebnim obrascima koji sadržavaju opisne i financijske podatke i koji su sadržajno detaljniji od propisanog PROR-POT obrasca. Prema tumačenju Ministarstva financija

u slučaju postojanja ugovorom uređene obveze izvještavanja prema davatelju sredstava iz javnih izvora koja je sadržajno detaljnija od propisanog obrasca, udruga ili druga neprofitna organizacije nije u obvezi dostavljati ispunjen obrazac PROR-POT.

Ured za udruge kao stručna služba Vlade Republike Hrvatske, osnovano sa svrhom stvaranja uvjeta za suradnju i partnerstvo s civilnim društvom, tijekom 2015. godine proveo je niz edukativnih aktivnosti s predstavnicima JLR(P)S radi unaprjeđenja procedura dodijele sredstava za rad OCD-a i na ovim razinama, što je rezultiralo značajnim administrativnim ograničenjima i formalnim procedurama koja opterećuju rad objiju strana. Tako su npr. ukinute jednokratne potpore i osmišljena procedura opterećena nefunkcionalnim i neutemeljenim administrativnim uvjetima uopće (osiguranje vjerovnika bjanko zadužnicom, ovjere javnobilježničkih ureda isl.), a posebno kod prenamijene sredstava (dodatno ugovaranje) što potpuno gubi smisao i svrhu, posebno u okolnostima kada se radi o manjim novčanim iznosima koje JLR(P)S dodjeljuju za rad OCD-a (od 1.000 pa do 15.000 kuna). Grad Osijek je unatoč tomu osigurao dio sredstava za jednokratno sufinanciranje koje je naša udruga iskoristila za obilježavanje Svjetske kampanje protiv nasilja nad ženama budući nam Ministarstvo pravosuđa nije odobrio sufinanciranje BPP-a. Isto tako, javno iznesen stav Ureda za udruge da OCD-i trebaju sudjelovati u sufinanciranju prostora za rad koji im dodjeljuje JLS, ne praveći distinkciju područja djelovanja udruga i činjenicu da se radi o javnom stambenom prostoru koji nije u funkciji i u pravilu je zapušten, ugrožava održivost OCD-a, posebno onih koje djeluju na području zaštite ljudskih prava i demokratizacije društva čiji rad još uvijek nije adekvatno valoriziran i prepoznat kao važna poluga razvoja društva na nacionalnoj, a kamoli na nižim razinama vlasti i upravljanja.

Okvir za djelovanje Ureda predstavlja *Nacionalna strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva* koja se donosi svake četvrte godine. Tijekom 2016. godina Ured je predstavio svoj četverogodišnji rad i pokrenuo raspravu o novoj strategiji. Nakon osnivanja *Radne skupine za izradu Nacrta Nacionalne strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva 2017. - 2021.* u rujnu 2016. godine održana su dva sastanka na kojima su definirani ciljevi, mjere i aktivnosti unutar četiri tematska područja: Institucionalni okvir za potporu razvoju civilnoga društva, Civilno društvo i sudionička demokracija, Osnaživanje uloge organizacija civilnoga društva za društveno-ekonomski razvoj, te Djelovanje i daljnji razvoj civilnoga društva u međunarodnom kontekstu. Ova kao ni ona prethodna strategija kao zasebnog područja razvojnih ciljeva nema područje ljudskih prava i sloboda u okviru kojih kao izdvojeno poglavlje treba biti istaknuta ravnopravnost spolova, što smo i predlagali. Ukazivali smo i na različite oblike neravnopravnog položaja i diskriminacije zaposlenika/ca u ovom sektoru u odnosu na druge subjekte u pravnom prometu, a koji proistječu iz raznorodnih ugovora o sufinanciranju i uopće potrebi standardizacije natječajne dokumentacije, smanjenju nameta i značajnih materijalnih troškova, sa svrhom učinkovitog djelovanja civilnog društva. Troškovi ovjera isprava kod javnog bilježnika, upravnih i sudskih pristojbi i dr. za potrebe prijave na natječaje uvelike onemogućavaju takvo djelovanje i umanjuju sredstva koja bi mogla biti usmjerena na korisnike usluga i jačanje kapaciteta OCD-a. Od 2012. godine tijela javne vlasti, ugovaratelji financijske podrške udrugama neutemeljeno i neracionalno, kao dio obvezne dodatne natječajne dokumentacije, uvode institut zadužnica kao instrumenta plaćanja i osiguranja tražbine vjerovnika, U 2016. godini **instituta zadužnica kao**

instrumenta plaćanja i osiguranja tražbine vjerovnika proširen je i na jamca platca, tj. odgovornu osobu u udruzi koja treba jamčiti osiguranje naplate vjerovnika svojom privatnom imovinom. Takvo što nije zabilježeno u praksi ustanova i srodnih pravnih osoba financiranih iz sredstva Državnog proračuna.

Udruge koje primarno djeluju na području ljudskih prava i demokratizacije društva nisu gospodarski subjekti i u pravilu nemaju vlastitih sredstava ni imovine niti stječu profit. Svoje aktivnosti financiraju iz različitih izvora putem javnih natječaja i poziva sa opsežnom dokumentacijom i provjerom ispunjavanja formalno-pravnih uvjeta, a potom i vrednovanja sadržajnog dijela prijave temeljem čega se donosi odluka o financijskoj podršci i ukoliko je ona pozitivna potpisuje se ugovor koji sadrži jasne odredbe o provedbi, utrošku sredstava, praćenju i nadzoru sveukupne provedbe te izvještavanju uz opsežnu popratnu dokumentaciju. Dakle, radi se o posebnim oblicima financiranja i dodijele javnog novca, prema taksativno utvrđenim stavkama kroz obrazac proračuna za opsežno navedene aktivnosti za čiju je provedbu prema ugovaratelju i davatelju sredstava odgovorna imenovana osoba u svojstvu voditelja/ce i čelna osoba Udruge, koja ima i odgovornost prema općim pravilima o službenoj odgovornosti, zastupanju i predstavljanju pravne osobe. Sagledavajući svrhu i karakter zadužnice kao obligacijskog vrijednosnog papira naplate apstraktne novčane obveze koja je neovisna od pravnog posla nas udruge kao dužnike i izdavatelje navodi da činimo zloupotrebu u poslovanju izdavajući zadužnice bez pokrića što odgovorne osobe u pravnoj osobi izlaže kaznenom progonu.

Kao korisnik financiranja iz javnih sredstva razumijevamo problem davatelja financijskih sredstava i potrebu za njihovim osiguranjem, međutim svjedoci smo jedne od najznačajnijih posljedica takve apstraktne obveze, a to je isključivanje bilo kakvog prigovora iz osnovnog posla u postupku ostvarivanja prava iz takve obveze, za čije utvrđenje je jedino relevantan Sud. Uvođenjem zadužnica kao javnih isprava i sredstva osiguranja potraživanja u široku primjenu i od strane državnih institucija i srodnih pravnih subjekata još više doprinosimo slabljenju položaja sudova, a jačanju i uspostavi pravne nesigurnosti u društvu.

Pored toga, brojne izmijene u financijskom poslovanju, uvjetima i kriterijima za osiguranje sredstava uvelike su opteretile udruge administrativnim poslovima na uštrb posvećenosti sadržajnom dijelu aktivnosti kao temeljnoj svrsi, i dodatno ih na taj način pasiviziralo. Samo djelovanje udruga utemeljeno je na načelu neprofitnosti i one, ako se i bave gospodarskom djelatnosti nemaju svrhu stjecanja profita. U tom smislu zakonodavac je bio konzistentan i nedvosmislen¹, ali ne i u dijelu pravne osobnosti i područja djelatnosti za one pravne subjekte (registrirane kao udruge) koji se temeljem posebnih propisa financiraju iz Državnog proračuna (npr. Zakon o sportu, Zakon o vjerskim zajednicama, Zakon o Hrvatskom Crvenom križu, Zakon o vatrogastvu itd.). Međutim, ta se pravila različito tumače i primjenjuju u praksi na način da te pravne osobe mogu osiguravati dodatna sredstva iz javnih izvora za aktivnosti koje nisu obuhvaćene direktnim financiranjem iz Državnog proračuna. Navedeno tumačenje i praksa stavlja u neravnopravan položaj prijavitelje na natječaj za dodijelu sredstava iz javnih izvora i nameće pitanje svrhe izuzeća tog područja djelatnosti, ukoliko ga na taj način razumijevamo i prakticiramo.

Usljed gore navedenih nepovoljnih okolnosti većina OCD-a u Hrvatskoj morala je

¹ "Narodne novine", br. 88/01, 11/02 (ispravak) i novi Zakon o udrugama 74/14, stupio na snagu 1. 10. 2014.

smanjiti opseg rada i/ili dati otkaze značajnom dijelu stručnog tima, a time i smanjiti opseg svojih usluga i djelovanja. Budžet Ženske udruge "IZVOR" u 2016. godini umanjen je 55% u odnosu na prethodnu 2015. godinu. Radnom timu su bitno smanjene plaće, a jedno kraće razdoblje otkazani su i svi ugovori o radu.

Ženska udruga „IZVOR“ od svoga osnivanja djeluje na području promocije i zaštite ljudskih prava i ravnopravnosti spolova u okviru *besplatnog pravnog savjetovišta, grupe za psihološku podršku i SOS telefona za žrtve nasilja, diskriminacije i mobbinga (0800 200 151)* čime su usluge pravne i psihosocijalne pomoći učinjene dostupnim većem broju ljudi s cijelog područja Republike Hrvatske. Od 2009. Udruga je registrirana pri Ministarstvu pravosuđa i ovlaštena za pružanje besplatne pravne pomoći građanima koja im je bila dostupna kroz pravna savjetovišta u Tenji i Osijeku, a od 2014./2015. putem mobilnog tima i u prigradskim mjestima Klisi i Sarvašu. Putem SOS telefona u razdoblju 2006. -2016. pruženo je *3659 općih pravnih informacija i pravnih savjeta, od toga je 32% iz područja nasilja nad ženama* u okviru obitelji zabilježenih putem standardiziranog upitnika.

Ovaj izvještaj obuhvaća područja i oblike kršenja temeljnih prava i sloboda građana/ki čije pritužbe je Udruga zaprimila u razdoblju od 01.01. do 31.12.2016. Od ukupnog broja novozaprimljenih pritužbi 86,9% odnosi se na povrede prava i sloboda žena, gdje su one i pritužiteljice te stoga ovaj izvještaj primarno daje prikaz ljudskih prava žena u Hrvatskoj.

Tijekom 2016. godine Udruga je zaprimila **136** novih predmeta putem pravnog savjetovišta dostupnog na četiri lokacije (ured Tenja, Osijek, Klisa i Sarvaš) dok je putem SOS linije za žrtve nasilja, mobbinga i diskriminacije evidentirano **353** poziva. Evidencija ukupnog broja ostvarenih poziva unutar izvještajnog razdoblja putem SOS telefona vrši se putem ispisa broja poziva na ispostavljenom računu za navedenu (zasebnu) telefonsku SOS liniju čiji pozivi su besplatni za korisnike/ce. Od ukupnog broja zaprimljenih poziva na SOS liniji **105** poziva smo evidentirali putem nekog od upitnika udruge (upitnik o nasilju u obitelji, zlostavljanju na radnom mjestu, upitnik o diskriminaciji i /ili upitnika o pravnoj evidenciji slučajeva).

Prema spolnoj strukturi korisnici SOS telefona u 94% slučajeva su žene, a u 6% evidentiranih slučajeva su muškarci. Korisnici pravnog savjetovišta su u 79,41% slučajeva žene, a u 20,59% slučajeva muškarci.

S obzirom na dob najzastupljenija skupina korisnica/ka ovih usluga je od 41-65 godina života (71,3%), 26-40 (18,4 %), 66+ (9,6%), dok je npr. skupina od 18-25 godina života zastupljena s 0,7%.

S obzirom na mjesto prebivališta/boravišta korisnika/ca koji su se obraćali Udruzi putem pravnog savjetovišta u najvećoj mjeri su s područja Osječko-baranjske i Vukovarsko-srijemske županije, dok su pozivi putem SOS telefona zaprimani s područja cijele RH.

Tijekom izvještajnog razdoblja najzastupljenije područje pritužbi sa 32% učešća, bila su socijalna prava uključujući tu prava iz mirovinskog i zdravstvenog sustava te nasilje u obitelji uključujući područje obiteljsko-pravne zaštite; slijede pritužbe na ovrhe (11%), stambeno zbrinjavanje (6%), sa po 5% učešća s područja radnopravnih i obveznopravnih odnosa; statusnih

prava (3%) te 6% iz skupine ostalo i predmeta upućenih ESLJP. U rješavanju pojedinačnih predmeta surađivali smo s nadležnim institucijama na svim razinama, uredima pravobraniteljstava, odvjetničkim uredima i akademskom zajednicom, sindikatima, OCD-a i drugim pravnim subjektima i pojedincima koji svojim stručnim ekspertizama mogu pridonijeti rješavanju konkretne pravne stvari, odnosno sistemskog pitanja. Kroz suradnju sa osam odvjetničkih ureda osigurali smo pro bono zastupanje pred sudom u *deset slučajeva*. Broj korisnika pravnog savjetovišta u odnosu na prethodnu kalendarsku godinu niži je za 46%. Razloge za to vidimo u gubitku prostora za rad u uredu Osijek i nedostatku financijskih sredstava za mobilni tim Klisa – Sarvaš, u razdoblju od šest mjeseci tijekom 2016.godine, odnosno smanjenje dostupnosti usluga za građane/ke u ovim sredinama.

Nadalje, mehanizmi sudske zaštite i pristup sudu generalno, a posebice ženama slabog imovnog stanja (koje su u najvećem broju bile podnositeljice u predmetima nasilja u obitelji i obiteljsko-pravne zaštite) i nakon donošenja novog *Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*² je znatno otežan. Prioritetno zbog nedostatnih sredstava države za financiranje instituta besplatne pravne pomoći (BPP), dok su ostali ograničavajući razlozi i dalje poprilično složena procedura, slaba dostupnost (sjedišta UDU za pružanje BPP se nalaze u središtima županija što otežava pristup osobama iz ruralnih i drugih sredina gdje su mreže javnog prijevoza slabo razvijene ili ih nema prema središtima gdje je organizirana javna uprava.

I nadalje evidentiramo porast siromaštva i sve veći broj onih kojima je potrebna pomoć države u zadovoljenju osnovnih životnih potreba. Ostvarivanje socijalnih prava je otežano ili gotovo onemogućeno. Naime, da bi ostvarili bilo koje pravo iz sustava socijalne skrbi građani/ke su izloženi opsežnoj dokumentaciji, znatnom materijalnom trošku te dugotrajnoj proceduri pri svakom zahtjevu, neovisno jesu li prethodno bili korisnici i postoji li baza podataka o njihovom stanju koju nadležno tijelo može provjeriti. Primjena visine dohotka i imovnog cenzusa članova obitelji kao kriterija za utvrđivanje osnovice za ostvarivanje osobnih prava grubo narušava integritet i dostojanstvo pojedinca i onemogućava ga da kao pojedinac ostvari zajamčena (egzistencijalna) prava. Posebno se to odnosi na ostvarivanje prava djece, starijih i nemoćnih osoba, u hitnim mjerama pomoći osobama bez vlastitih sredstava za život, npr. ženama žrtvama nasilja i nasilja u obitelji kada s mld. djecom napuštaju svoj dom i nemaju nikakvih sredstava za život, radnicima kada ostanu bez posla i/ili ne primaju plaću. Ostvarivanjem prava na privremeno uzdržavanje djeteta (u visini od 50% utvrđenog minimalnog iznosa), koja je po svim osnovama ograničavajuća i složena, korisnica/-k prava ne može istovremeno koristiti i stalnu novčanu pomoć. Izostanak uređenja instituta socijalne mirovine građane preko 65 godina života, koji su od rata uglavnom nezaposlene/i i zbog toga nemaju ispunjen uvjet minimalnog mirovinskog staža od 15 godina, a takvih je u ovom razdoblju sve više, prepušteni su na teret i volju članova obitelji i srodnika, ukoliko ih imaju. Kod ovih slučajevima ostaje otvoreno pitanje što je sa sredstvima koja su radnici uplaćivali za mirovinsko osiguranje?

Iz dvomjesečnih statističkih izvješća o korisnicima i pravima u socijalnoj skrbi u RH³ proizlazi da Osječko baranjska županija ima najveći broj odobrenih zajamčenih minimalnih naknada poslije Grada Zagreba. Broj zajamčenih minimalnih naknada tijekom 2016. godine nije

² Narodne novine br. 143/13

³ <http://www.mspm.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/statisticka-izvjesca-za-2016-godinu/2290>

prelazio 51309 na razini RH, a na razini OBŽ najveći broj je korisnica(ka) je evidentiran za razdoblje ožujak – travanja i iznosi 6724. Navedeni statistički podaci MDOMSP daju samo brojčani prikaz ostvarenih prava iz sustava socijalne skrbi po županijama i gradovima. Statistički podaci nisu razvrstani po spolu i drugim kategorijama. Sve je veći broj onih kojima prijete potpuna egzistencijalna ugroženost ukoliko izostane intervencija države (posebice ako je riječ o osobama starije životne dobi). Prema izvješću Državnog zavoda za statistiku RH stopa siromaštva u Hrvatskoj u 2015. godini iznosi: 20%. osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti iznosi 29,1%, osobe u teškoj materijalnoj deprivaciji 13,7%.⁴

Tijekom izvještajnog razdoblja pružali smo cjelovitu pravnu pomoć i osigurali pro bono zastupanje grupi od 23 radnice jedne lokalne tekstilne konfekcije u stečaju vezano za ostvarivanje prava na radničkih potraživanja u slučaju stečaja poslodavca. Upravni spor je pozitivno riješen u prvom stupnju, a iste presude su u navedenom razdoblju bile i jedine pozitivne presude pred Upravnim sudom u Osijeku, no presude je poništio Visoki upravni sud, a naknadno je uslijedila i negativna presuda Ustavnog suda. Paralelno s poduzetim radnjama vođen je stečajni postupak pokrenut po prijedlogu radnica još u listopadu 2014., a podnesena je grupna kaznena prijava protiv poslodavca radi neisplate zaostalih plaća i ostalih potraživanja s naslova radnog odnosa. U trenutku pisanja ovog izvještaja nemamo informacija o rezultatima kaznenog postupka, a prema nama dostupnim informacijama stečajni postupak još nije okončan.

Pored posredovanja kod privremenih oblika smještaja u skloništa na razini cijele Hrvatske, usmjereni smo na ostvarivanje prava na dodjelu odgovarajućeg stambenog prostora kao sustavnih i trajnih oblika zadovoljenja osnovnih životnih potreba ove skupine i pozivamo se na prioritetan status. U tri slučaja zahtjevi su pozitivno okončani.

Zaprimljene pritužbe žena žrtvi nasilja u obitelji vezano za stambeno zbrinjavanje i nadalje se odnose na nemogućnost ostvarivanja prava na stambeno zbrinjavanje na način na koji bi to (uzimajući u obzir raspoložive kapacitete stambenih objekata u vlasništvu države kao i jedinica lokalne/regionalne samouprave) realno bilo moguće. Situacije napuštanja nasilnika ili izostanak stambenog prostora adekvatnog za život po izlasku iz sigurne kuće ne trpe odgodu, a jedan od temeljnih problema je vezan upravo uz propisane rokove za podnošenje zahtjeva.

Stambeno zbrinjavanje žrtvi nasilja regulirano je **Zakonom o područjima od posebne državne skrbi** kojim su žrtve nasilja jedna od kategorija. Pokretanje postupka za stambenim zbrinjavanjem zahtjeva prikupljanje opsežne dokumentacije koja podrazumijeva značajne materijalne troškove i to u strogo ograničenom razdoblju (01.01. – 15.02.)

Navedeni propisi i procedure nisu usklađeni sa sadržajem mjere 7. Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011.-2016. u dijelu koji se odnosi na zbrinjavanje i potporu žrtvama nasilja u obitelji što je ujedno i temeljni razlog da žrtve uslijed nemogućnosti da im bude osigurano stambeno zbrinjavanje (nerijetko) po izlasku iz sigurne kuće su primorane vratiti se zlostavljaču.

Iz evidencije nerazvrstanih pritužbi (ostalo) bilježimo one o raskidu ugovornog odnosa koji se sklapaju u pravilu izvan sjedišta pravnog subjekta (po trgovačkim centrima, obilaskom

⁴ <http://www.dzs.hr>

građana/ki u njihove domove i sl.) za koje se opravdano sumnja da predstavlja zavaravanje građana/ki (potrošača) u pogledu osobina proizvoda, različitim pogodnostima u pogledu cijene isl., uvjetovanje i zloupotreba korištenja osobnih podataka i dr. O posljedicama liberalizacije našeg tržišta za trgovinu i usluge već smo izvještavali u kontekstu uspostave društveno neprihvatljivog sustava nepoštene poslovne prakse i zavaravanja u pružanju usluga lišenog temeljnih uzusa, bez uspostavljenih i općih standarda ugovaranja, kvalitete proizvoda i usluga, uopće društveno odgovornog poslovanja, od čijih ponuda i sklapanja ugovora, uznemiravanja telefonskim putem i/ili osobnim dolaskom na vrata do zaprimanja ovrha u poštanskim sandučićima građani/ke strahuju. Sve učestaliji primjeri prodaje duga agencijama i pokretanja naplate temeljem računa putem javnobilježničkih ureda bez prethodne obavijesti dužnicima doveli su do potpune pravne nesigurnosti i dužničkog ropstva ne samo onih građana/ki koji zbog gubitka posla privremeno nisu u mogućnosti otplaćivati stambeni kredit već i onih s neznatnim dugom čiji troškovi ovrhe su uvelike iznad same glavnice.

Primjena načela i uoče odredbi Zakona o obveznim odnosima izostaje kao izmjene i dopune Ovršnog zakona u smjeru njegove stvarne primjene i u duhu Ustava RH. Zakon o zaštiti potrošača omogućio je, s jedne strane, široku primjenu ugovaranja prodaje roba i usluga bez obveza ispunjavanja općih standarda i učinkovitih mehanizama kontrole pružatelja usluga a, s druge strane, neučinkovitu zaštitu građana/ki svedenu na govorne automate, osobno instaliranje uređaja i uopće nestandardizirana unutarnja pravila koja su nepoznata korisnicima, sa potpuno reduciranim mogućnostima posjedovanja materijalnih dokaza koja su nužna u daljnjem postupku zaštite. Iako na području Hrvatske imamo udruge koje se isključivo bave ovim područjem radi interesa građana/ki planiramo potaknuti pitanje učinkovitosti mehanizama zaštite koju ostvaruju putem Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti kao i Suda časti pri HGK i OGK.

U kontekstu negativnih posljedica liberalizacije tržišta posebno je pitanje nametanje ex lege obveze uvođenja razdjelnika topline i balansiranja sustava grijanja u višestambenim zgradama o trošku suvlasnika i pod prijetnjom visokih novčanih kazni, najprije onih sa 70 i više stanova (rok je bio do kraja 2015 godine), a godinu dana potom i suvlasnike zgrada s više od dva stana, bez valjane stručne analize, javne rasprave, temeljitog upoznavanja građana/ki i omogućavanja izbora. Ove odluke uvelike su promijenile valjane prakse u području isporuke toplinske energije, kvaliteti života, narušile međususjedske odnose, unijele strah među građane/ke koji očekuju našu aktivnu ulogu.

NASILJE NAD ŽENAMA I U OBITELJI

Unutar izvještajnog razdoblja praćenja javnih politika vezano za suzbijanje nasilja nad ženama došlo je do određenih zakonodavnih promjena, no iste su rezultat isključivo izvršavanja obveza RH kao članice EU u dijelu koji se odnosi na usklađivanje sekundarnih izvora prava EU s nacionalnim zakonodavstvom države članice, u konkretnom slučaju bilo je potrebno usklađenje s *Direktivom 2012/29/EU Europskog Parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012.o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela* te o zamjeni *Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP*⁵ što je bila osnova za izradu prijedloga *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* za koji je u travnju 2016. godine otvorena javna rasprava. Tekst zakona je djelomično

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>

usklađen s Direktivom (katalog prava žrtve nasilja u obitelji), no s druge strane propušteno je usklađenje s Konvencijom VE o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istambulska konvencija) koju je RH potpisala, ali ju do danas nije ratificirala. Prijedlozi koje smo stavili/e odnosili su se na usklađivanje zakona s Istambulskom konvencijom i na prijedloge koji proizlaze iz prakse našeg pravnog savjetovišta. U javnom savjetovanju sudjelovale su tri organizacije civilnog društva, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova i Pravobraniteljica za djecu. Svi podneseni prijedlozi i primjedbe su odbačeni, a Zakon je i nadalje u proceduri donošenja.

Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (u nastavku Konvencija) je stupila na snagu 01.08.2014. Republika Hrvatska je 22.01.2013. potpisala Konvenciju, no Hrvatska je još jedna od rijetkih zemalja u okruženju koja Konvenciju nije ratificirala. Navedena Konvencija je prvi međunarodni pravnoobvezujući instrument u Europi na području nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Specifičnost Konvencije je da se odnosi na sve oblike nasilja nad ženama u vrijeme mira i oružanih sukoba i pruža sveobuhvatni pravni okvir za borbu protiv nasilja nad ženama. Jedan od ciljeva Konvencije je i doprinijeti harmonizaciji pravnih standarda u državama članicama Vijeća Europe. To je posebno važno imajući u vidu da nacionalno zakonodavstvo nije usklađeno sa Konvencijom. Do dana podnošenja ovog izvještaja RH nije ratificirala Konvenciju.

Važno je napomenuti da nije bilo pozitivnih promjena uslijed donošenja drugih propisa čije odredbe izravno krše temeljna prava žena (npr. Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira u dijelu koji regulira prostituciju), unatoč postojanju hijerarhijski nadređenog normativnog akta (UN Konvencija iz 1949. o suzbijanju trgovanja osobama i iskorištavanju prostitucije drugih)⁶ koji čini dio unutrašnjeg pravnog poretka RH kao i dokumenata na razini EU koji se eksplicitno poziva, između ostalog i na taj ključni dokument o zaštiti ljudskih prava (Rezolucija Europskog parlamenta od 26. veljače 2014. o seksualnom iskorištavanju i prostituciji te njezinu utjecaju na jednakost spolova (2013/2103(INI)), a isti eksplicitno navodi da je prostitucija očigledno oblik nasilja nad ženama i da je riječ o pojavi vezanoj uz spol koja ima globalnu dimenziju i uključuje oko 40 – 42 milijuna ljudi širom svijeta, pri čemu su većina osoba u prostituciji žene i djevojke, dok su muškarci gotovo jedini kupci, te da je stoga istovremeno i uzrok i posljedica neravnopravnosti između spolova koju dodatno pogoršava.⁷

U lipnju 2016. je otvorena javna rasprava povodom **Prijedloga Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira** u kojoj je Ženska udruga „IZVOR“ sudjelovala s vlastitim prijedlozima.⁸ U kontekstu odredbe o prostituciji koja je od 1978. nepromijenjena, a kojom je predviđeno kažnjavanje osoba u prostituciji predložili smo promjenu odredbe prema kojoj bi se kažnjavalo isključivo one koji zatraže ili koriste „spolne usluge“ za novčanu ili drugu korist. Taj zakonski prijedlog je odbačen kao i svi ostali prijedlozi drugih sudionika javne rasprave. Zakonodavac je, suprotno međunarodnim dokumentima kojih je RH stranka, prijedlogom

⁶ Ne postoji službeni prijevod UN Konvencije iz 1949. o suzbijanju trgovanja osobama i iskorištavanju prostitucije drugih

<https://ukinimoprostituciju.wordpress.com/2016/12/13/vodic-kroz-un-konvenciju-iz-1949-godine-o-suzbijanju-trgovanja-osobama-i-iskoristavanja-prostitucije-drugih/>

⁷ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P7-TA-2014-0162&language=HR&ring=A7-2014-0071>

⁸ <https://esavjetovanja.gov.hr/Econ/EconReport?EntityId=3219>

Zakona predvidio kažnjavanje kako za osobe u prostituciji tako i za korisnike i one koji potražuju i koriste „spolne usluge“ za novčanu ili drugu korist, pravdajući takvo zakonodavno rješenje doprinosom preventivi prostitucije kao „društveno neprihvatljivog ponašanja“ i odvratanja kupaca od potražnje i korištenja žena u prostituciji, pod prijetnjom novčane ili kazne zatvora. Nakon okončanja javne rasprave i donesenog izvješća na stavljenе prijedloge, zastala je procedura donošenja navedenog Zakona.

Krajem 2015. godine u Uredu za ravnopravnost spolova je održana konstituirajuća sjednica Radne skupine za izradu nove *Nacionalne politike za ravnopravnost spolova*, za razdoblje od 2016. – 2020. godine.⁹ Radna skupina održala je nekoliko sastanaka međutim do početka 2017. godine nije učinjeno ništa u smjeru donošenja nove Nacionalne politike za ravnopravnost spolova. Početkom prosinca 2016. godine Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH predstavio je hrvatsko izdanje dokumenta EK *Strateško djelovanje za ravnopravnost spolova 2016.-2019.* U studenom 2016. godine Odbor za ravnopravnost spolova Europskog parlamenta napisao je rezoluciju kojom traži od Europskog Vijeća da ubrza proces ratifikacije Istambulske konvencije na razini EU. Republika Hrvatska je potpisala Istambulsku konvenciju, no do danas ju nije ratificirala.

Iz godišnjeg izvješća Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2016. godinu proizlazi da je zbog prekršajnog djela nasilja u obitelji policija prijavila ukupno 11.948 osoba što je za 13.2% manje nego u istom razdoblju 2015. godine, jer tada je ukupno bilo prijavljenih 13.775 osoba. Pravobraniteljica smatra da brojka prijavljenih slučajeva ne daje kompletnu sliku opsega problema nasilja u obitelji budući da većina takvih slučajeva ostaje u tamnoj brojci neprijavljenih, a jedan od razloga za neprijavljanje je nepovjerenje žena u rad institucija, prvenstveno policije, državnog odvjetništva i pravosuđa općenito. Prema spolnoj strukturi prekršajnih počinitelja obiteljskog nasilja bilo je ukupno 9.217 prijavljenih osoba muškog spola (1.358 ili 12,8% osoba manje nego 2015.) i 2.731 osoba ženskog spola (469 ili 14,6% osoba manje nego 2015.). Gledano u postocima, ukupno 77% muškaraca i 23% žena, što je identičan postotak onom iz 2015. U odnosu na izricanje zaštitnih mjera koje su propisane Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji policija je nadležnim prekršajnim sudovima predložila izricanje ukupno 7.881 zaštitnu mjeru, što predstavlja pad od 13,7% u odnosu na 2015. godinu. Od ukupnog broja predloženih zaštitnih mjera policija je provela samo njih 1.198. Pravobraniteljica navodi da ovakva statistika ukazuje na zabrinjavajući trend da sudovi od ukupnog broja zaštitnih mjera koje policija predlaže usvajaju samo njih 15%. Ukupan broj okrivljenika protiv kojih je postupano zbog kršenja Zakona o nasilju u obitelji je 10.327 od čega 8.009 muškaraca (77%) i 2.318 (23%) žena. Ukupno je pokrenuto 8.290 prekršajnih postupaka protiv 13.360 osoba od čega 10.649 muškaraca (80%) i 2.711 (20%) žena. U samo 23 slučaja tužitelj je bilo državno odvjetništvo, policija u ulozi tužitelja je bila u 8.254 slučaja, a u samo 13 slučaja tužitelj/ica je bila žrtva. Ukupno su izrečeno 8.182 sankcije, od čega 3.574 čine novčane kazne, 2.373 uvjetnih zatvorskih kazni. U 2016. zabilježeno je ukupno 2.408 kaznenih djela nasilja u obitelji/među bliskim osobama što predstavlja porast od 9,5% u odnosu na 2015. godinu. Zbog počinjenja navedenih kaznenih djela ukupno je stradalo 2.552 žrtava (za 7,5% više od prethodne godine).

⁹ <https://ravnopravnost.gov.hr/vijesti/zapocela-izrada-nove-nacionalne-politike-za-ravnopravnost-spolova-2016-2020/2807>

Od ukupnog broja stradalih 1.948 su žene (10% više nego 2015.) i 604 muškarci (0,5% manje nego u 2015.)¹⁰

I nadalje broj i vrsta prijavljenih kaznenih i prekršajnih djela, uloženi žalbi, osuđujućih odluka i donesenih mjera potvrđuju da **zlostavljač ima povlaštenu ulogu** unatoč tome što nasilje nad ženama (čiji je najčešći pojavni oblik nasilje u obitelji) predstavlja diskriminaciju kojoj su žene iz godine u godinu izložene u sve većem broju. Posebno zabrinjava podatak da je u 2016. godini došlo do značajnog povećanja broja ubojstava žena od strane njima bliskih muškaraca. Naime, udio ubijenih žena od strane njima bliskih muškaraca (15) u broju ukupno ubijenih među bliskim osobama (19 ubojstava i teških ubojstva) jest 78% što predstavlja najveći postotak u posljednjih 7 godina.¹¹

Mali broj izricanja kazni zatvora i uloženi žalbi na prvostupanjske odluke. Mjere psihosocijalnog tretmana i liječenja od ovisnosti se provode ambulantno što ne omogućava ispunjavanje svrhe predloženih sankcija. Neujednačena je sudska praksa u predmetima nasilničkog ponašanja u obitelji i pristupa prema žrtvi. Odbacivanje kaznenih prijava radi neplaćanja alimentacije s obrazloženjem nepostojanja namjere i nedostatka novca radi izvršavanja obveze uzdržavanja učestala su pojava. Koncept zaštite žrtava nasilja u obitelji udaljenjem zlostavljača iz stana/kuće i nadalje nije postignut. Navedeno ukazuje na potrebu za hitnim ulaganjem i djelovanjem na području prevencije nasilničkog ponašanja i eliminacije svih oblika diskriminacije; kroz formalne i neformalne oblike edukacije i formalnim servisima pomoći za mlade, žrtve nasilja, te za nasilnike nakon prestanka nasilja, uspostavljanjem profesionalnog mjesta koordinatora na razini županija, otvaranjem obiteljskog centra, financijskom podrškom OCD i ulaganja u dugoročnije međuresorno djelovanje.

Potrebno je preispitati politiku stambenog zbrinjavanja žrtava nasilja, kako privremenog kroz skloništa tako i trajnije oblike na način da se koncept zaštite žena i djece žrtava nasilja u obitelji unaprijedi na način da se zlostavljača udalji i smjesti u organizirana prihvatilišta u okviru kojih bi se provodili potrebni tretmani pomoći i nadzor izvršenja provođenja mjera. Navedeno se pokazalo učinkovitim modelom koji uključuje elemente prevencije u svim aspektima, počevši od značaja same poruke. Potrebno je osnivanje stambenih zajednica i osiguranje određenog broja stanova za žrtve nasilja nad ženama i u obitelji na način da doprinos u financiranju imaju sve jedinice lokalne samouprave čime bi se poticala prevencija i više pažnje posvećivalo nasilničkom ponašanju unutar svake zajednice. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011.- 2016. (Nacionalna strategija) u poglavlju VI. („Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji“) sadrži mjeru br. 7 koja glasi: „Osigurati trajno i privremeno stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji sukladno raspoloživim stambenim prostorima.“ Navedena mjera je u praksi iznimno ostvariva! U godišnjem izvještaju Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2014. stoji da je prema podacima Ministarstva

¹⁰ Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2016. godinu, str. 83. – 88., dostupno na: http://www.prs.hr/attachments/article/2188/IZVJESCE_2016_Pravobraniteljica_za_ravnopravnost_spolova_CJELO_VITO.pdf

¹¹ Ibid, str 89

regionalnog razvoja i fondova Europske unije, žrtve nasilja su u RH posljednji put stambeno zbrinute još 2011., i to samo njih četiri.

Zaprimljene pritužbe žena žrtvi muškog nasilja vezano za stambeno zbrinjavanje se i nadalje odnose na nemogućnosti ostvarivanja prava na stambeno zbrinjavanje na način na koji bi to (uzimajući u obzir raspoložive kapacitete stambenih objekata u vlasništvu države kao i jedinica lokalne/regionalne samouprave) realno bilo moguće. Situacije napuštanja nasilnika ili izostanak stambenog prostora adekvatnog za život po izlasku iz sigurne kuće ne trpe odgodu, a jedan od temeljnih problema je vezan upravo uz propisane rokove za podnošenje zahtjeva. Naime, stambeno zbrinjavanje žrtvi nasilja je regulirano **Zakonom o područjima od posebne državne skrbi** kojim su žrtve nasilja jedna od kategorija. Pokretanje postupka za stambenim zbrinjavanjem zahtjeva prikupljanje opsežne dokumentacije koja podrazumijeva značajne materijalne troškove. Nadalje, zahtjev za stambenim zbrinjavanjem se može podnijeti samo u razdoblju od 01.01. – 15.02.. U prvostupanjskom postupku se formira lista čekanja i one/i koje/i se nalaze ispod crte sljedeće godine obnavljaju zahtjev. Propisi nisu usklađeni sa sadržajem mjere 7. Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011.-2016. u dijelu koji se odnosi na zbrinjavanje i potporu žrtvama nasilja u obitelji što je ujedno i temeljni razlog da žrtve uslijed nemogućnosti da im bude osigurano stambeno zbrinjavanje (nerijetko) po izlasku iz sigurne kuće su primorane vratiti se u okruženje u kojemu živi zlostavljač. Pitanje privremenog smještaja i stambenog zbrinjavanja žena i djece žrtava obiteljskog nasilja zastupljeno je u 4% slučajeva. Pored posredovanja kod privremenih oblika smještaja u skloništa na razini cijele Hrvatske, usmjereni smo na ostvarivanje prava na dodjelu odgovarajućeg stambenog prostora kao sustavnih i trajnih oblika zadovoljenja osnovnih životnih potreba ove skupine i pozivamo se na prioritetan status. U tri slučaja zahtjevi su pozitivno okončani.

Prema podacima osječkog Skloništa tijekom 2016. godine u Skloništu za žrtve nasilja u obitelji su boravile ukupno 64 osobe: 27 žena i 37 djece (14 predškolskog uzrasta i 23 školskog uzrasta). Od 20 žena koje su u 2016. godini boravile i napustile Sklonište njih ukupno 9 (45,00%) se osamostalilo, 7 (35,00%) se vratilo počinitelju nasilja, 3 (15,00%) su premještene u drugu ustanovu, a 1 (5,00%) je otišla živjeti s novim partnerom. Na dan 31. prosinca 2016. godine u Skloništu je još boravilo 15 korisnica/ka. Izvješće osječkog skloništa kritizira provođenje Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, posebice *Mjere 7. Osiguranja trajnog i privremenog stambenog zbrinjavanja žrtava nasilja u obitelji*. U izvještaju Skloništa je navedeno da se 35% korisnica Skloništa u 2016. godini vratilo počinitelju nasilja, a kao jedan od razloga treba navesti neadekvatno riješeno pitanje statusa žrtava nasilja po izlasku iz Skloništa.¹²

Smještaj u sklonište za žrtve i djecu (ako i nisu bila direktno sama izložena nasilju) predstavlja traumatsko iskustvo. Popis, usklađivanje i preispitivanje (zakonskih) propisa i politika (Nacionalne strategije) vezanih uz stambeno zbrinjavanje dodjelom kuća/stanova u vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne samouprave) žrtava nasilja u obitelji u suradnji s JLP(R) Imajući u vidu; financijske mogućnosti (posebice manjih jedinica lokalne samouprave), administrativne prepreke (prebivalište) i način uređenja /rješavanja stambenog pitanja za posebne

¹²http://www.obz.hr/hr/pdf/2017/28_sjednica/23_izvjesce_o_radu_i_poslovanju_centra_za_profesionalnu_rehabilitaciju_osijek_u_2016.pdf

kategorije građana sukladno **Zakonu o prodaji stanova nad kojima postoji stanarsko pravo i Uredbi o darovanju stanova i kuća u Vlasništvu RH** na područjima posebne državne skrbi, odnosno pitanju **diskriminacije žena** osoba koje su temeljem osobnog statusa ostvarili pravo na kuću ili stan kroz ugovor o darovanju ili kupoprodajni ugovor (bez naknade), a koja imovina u postupku podjela bračne stečevine nije zajednička imovina, iako je veličina stambenog prostora dodjeljivana temeljem (izvan)bračnog statusa i broja članova kućanstva. Ekonomsko osnaživanje (mjere zapošljavanja, prekvalifikacije...) kao prioritetna područja djelovanja države u pomoći ženama žrtvama nasilja i nasilja u obitelji obitelji. U prethodnom razdoblju mjere su se pokazale nepoticajne za poslodavce. Preporuka je da se na razini JL(P) S otvaraju uslužne djelatnosti u kojima će se, uz korištenje poticajnih mjera zapošljavati osobe izložene obiteljskom nasilju. Nužni su javno dostupni statistički podaci i uvrštenje u standardnu metodologiju izvještavanja djelo **„Nasilničko ponašanje u obitelji“** svih nadležnih tijela koji sudjeluju u provedbi Protokola.

UN Odbor za ukidanje diskriminacije žena u svojim zaključnim komentarima, iz srpnja 2015. godine, izrazio je zabrinutost u svim navedenim područjima i pozvao nas na unapređenje stanja kao i ratifikaciju Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

RADNO I SOCIJALNO PRAVO

Nekonzistentnim zakonodavnim rješenjima i praksom, nedostatkom financijskih sredstava i sve većom opterećenosti narušena je primarna svrha sustava socijalne skrbi, a građani uskraćeni u dostupnosti egzistencijalnih prava zajamčenih Ustavom i zakonom. U ostvarivanju bilo kojeg prava iz sustava socijalne skrbi građani su izloženi opsežnoj dokumentaciji, znatnom materijalnom trošku te dugotrajnoj proceduri pri svakom zahtjevu. Primjena visine dohotka i imovnog cenzusa članova obitelji kao kriterija za utvrđivanje osnovice za ostavljanje osobnih prava grubo narušava integritet i dostojanstvo pojedinca i onemogućava ga da kao pojedinac ostvari zajamčena (egzistencijalna) prava. Posebno se to odnosi na ostvarivanje prava djece, starijih i nemoćnih osoba, u hitnim mjerama pomoći osobama bez vlastitih sredstava za život, npr. ženama izloženim nasilju u obitelji kada s mld. djecom napuštaju svoj dom i nemaju nikakvih sredstava za život, radnicima kada ostanu bez posla i/ili ne primaju plaću. Ostvarivanjem prava na privremeno uzdržavanje djeteta (u visini od 50% utvrđenog minimalnog iznosa), koja je po svim osnovama ograničavajuća i složena, korisnica/-k prava ne može istovremeno koristiti i stalnu novčanu pomoć. Izostanak uređenja instituta socijalne mirovine građane preko 65 godina života, koji su od rata uglavnom nezaposlene/i i zbog toga nemaju ispunjen uvjet minimalnog mirovinskog staža od 15 godina, a takvih je u ovom razdoblju sve više, prepušteni su na teret i volju članova obitelji i srodnika.

Porast siromaštva i sve veći broj onih kojima je potreban neki oblik socijalne pomoći, a čije ostvarivanje je otežano ili onemogućeno. Sve je veći broj onih kojima prijete potpuna egzistencijalna ugroženost ukoliko izostane intervencija države (posebice ako je riječ o osobama starije životne dobi). Nerijetko je riječ o osobama koje nakon što su ostale bez zaposlenja ne mogu ponovno zasnovati radni odnos, a nemaju dovoljno godina mirovinskog staža za ispunjenje

općih zakonskih uvjeta za mirovinu. Evidentirali smo slučaj u kojemu je bivši korisnik zajamčene novčane naknade (ZMN) kojemu je ista obustavljena zbog zasnivanja radnog odnosa na određeno vrijeme po okončanju radnog odnosa navršio 65 godina starosti čime je izgubio i radnu sposobnost, a istovremeno nije imao dovoljno godina mirovinskog staža za ostvarenje mirovine. S druge strane članica kućanstva je ostvarivala prihod što je bila prepreka za navedenu osobu da ostvari pravo na ZMN. U konkretnom slučaju podnesen je zahtjev nadležnom CSS za ostvarivanje prava na „socijalnu mirovinu“. Nakon proteka roka za rješavanje o podnesenom zahtjevu stranka je bila pozvana u prostorije nadležnog CSS radi rješavanja o posve drugom podnesem zahtjevu (zahtjevu za jednokratnu novčanu pomoć) i tim putem je vođen razgovor s njim i oko podnesenog zahtjeva za „socijalnu mirovinu“. Nakon provedenog razgovora sa strankom isti je dao izjavu na zapisnik da odustaje od zahtjeva za „socijalnu mirovinu“. U ovom i srodnim slučajevima ostaje otvoreno pitanje što je sa sredstvima koja su radnice/-i uplaćivali za mirovinsko osiguranje?

Analiza upitnika poziva upućenih isključivo radi prituživanja na mobbing i diskriminaciju u vezi s radom i uvjetima iz rada upućuje da je u odnosu na opću prekarost u državi relativno mali broj prijava rezultat straha od eventualnih posljedica koje bi mogle nastupiti pokretanjem pravnih mehanizama zaštite, primarno ne sudske budući da u one unutar pravne osobe, a kod privatnih poslodavaca gotovo da ne postoje niti formalno. Sindikalna udruženja i zaštita je određena u odnosu na prava zaposlenika a sindikalna udruženje je preostalo samo u javnom sektoru bez većeg utjecaja na opću zaštitu prava radnika. Iz navedenih razloga ne predstavlja iznenađenje što su pritužiteljice/-i uglavnom željele/-i ostati anonimne/-i, o povredama svojih prava su govorili na razini hipotetskog slučaja bez davanja preciznih podataka uključujući identitet počinitelja, uglavnom navodeći da ih interesira koja im pravna sredstva stoje na raspolaganju.

Tijekom izvještajnog razdoblja pružali smo cjelovitu pravnu pomoć grupi od 23 radnice jedne lokalne tekstilne konfekcije u stečaju vezano za ostvarivanje prava na radničkih potraživanja u slučaju stečaja poslodavca. U konkretnom slučaju riječ je o odbijanju zahtjeva radnica/ka od strane Agencije za osiguranja radničkih potraživanja u slučaju stečaja poslodavca. Pomoć je pružena u žalbenom postupku koji je okončan na način da su sve žalbe na rješenja Agencije odbijene. Naknadno je osigurano zastupanje u upravnom sporu u sva 23 slučaja. Upravni spor je pozitivno riješen u prvom stupnju, a iste presude su u navedenom razdoblju bile i jedine pozitivne presude pred Upravnim sudom u Osijeku, no presude je poništio Visoki upravni sud, a naknadno je uslijedila i negativna presuda Ustavnog suda. Paralelno s poduzetim radnjama vođen je stečajni postupak pokrenut po prijedlogu radnica još u listopadu 2014. Radnice/i su upućivali na protupravne radnje poslodavca koje su prethodile stečajnom postupku te je podnesena grupna kaznena prijava protiv poslodavca radi neisplate zaostalih plaća i ostalih potraživanja s naslova radnog odnosa. U trenutku podnošenja kaznene prijave radi neisplate plaća poslodavac je bio u mogućnosti raspolagati financijskim sredstvima, tj. račun nije bio blokiran. Nema informacija o rezultatima kaznenog postupka, a prema nama dostupnim informacijama stečajni postupak još nije okončan.

DISKRIMINACIJA

Od stupanja na snagu Zakona o suzbijanju diskriminacije i naknadnog reguliranja općeg pravnog okvira za ***pokretanje zaštite kolektivnih interesa*** uvedenog 2011. (Novelom ZID ZPP) Udruga nije samostalno podnijela niti jednu udružnu tužbu. Naime, opći procesni okvir propisuje i naknadu troška postupka u slučaju gubitka spora što nam predstavlja objektivnu prepreku za samostalno podnošenje udruženih tužbi obzirom da ta vrsta troška ne predstavlja prihvatljiv trošak od strane većine ugovornih tijela. Navedeni rizik uz nepostojanje sudske prakse pa time I relevantnih stajališta predstavlja najveće prepreka pri faktičnom ostvarenju pravnih mehanizama koje nam deklarativno stoje na raspolaganju stoga smo do sada u tom dijelu surađivali s drugim organizacijama kao pridružena organizacija i savjetodavno u analiziranju i pripremanju slučajeva za izradu tužbe.

U kontekstu suzbijanja diskriminacije tijekom izvještajnog razdoblja pozitivno je riješeno statusno pitanje 4 malodobnih apatridkinja i apatrida romske etničke pripadnosti kojima je nakon pune tri godine odobren i izvršen *upis u Knjigu državljana RH* te su im po okončanju statusnih prava riješena i druga prava koja prethodno nisu ostvarivale/-i. Zakonom o socijalnoj skrbi je omogućeno isključivo strancima i osobama bez državljanstva ***na stalnom boravku*** (ne I privremenom) ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi. Naime, iz dugogodišnje prakse nam je dobro poznato koliko je dugotrajan i iscrpljujući postupak stjecanja stalnog boravka. Slučaj deveteročlane romske obitelji među kojima je bilo 5 osoba bez državljanstva, a na kojemu smo predano radile posljednje 3 godine to najbolje potvrđuje. Reguliranje statusnih prava je prepreka za ostvarivanje svih drugih osnovnih ljudskih prava neophodnih za preživljavanje. Za vrijeme reguliranja statusnih prava samo iz perspektive skrbi, odgoja i obrazovanja o djece školske i predškolske dobi bilo ih je potrebno u periodu od tri godine, hraniti, oblačiti, medicinski liječiti, upisati u obvezni obrazovni sustav i voditi svu ostalu cjelovitu brigu i skrb (na koju između ostaloga i zakon obvezuje) dok je roditeljima istovremeno ograničen pristup socijalnoj skrbi i onemogućen pristup zapošljavanju iz formalnih razloga. S druge strane kada su pomoć zatražili od šire zajednice u kojoj žive efikasno i promptno su kažnjavani (najčešće zbog prosjačenja) i činjenica da im se nije mogao utvrditi identitet nije bila nikakva prepreka. Majci djece koja je također apatridkinja je po isteku privremenog boravka isti produžen na 5 godina.

Kao primjer dobre prakse valja istaknuti i ***pravomoćno okončan postupak višestruke diskriminacije*** (područje: radni odnos/osnova: spol i etnička pripadnost) pokrenut povodom individualne antidiskriminacijske tužbe još 2009. godine. Žrtva diskriminacije nam se obratila neposredno pred istek roka za podnošenje izvanredne revizije na što smo osigurali besplatno zastupanje, a Udruga je bila aktivno uključena u stratešku litigaciju zajedno s odvjetničkim uredom koji je zastupao stranku. Ponovljeni postupak smo pratili i monitorirali do samog kraja. Postupak je pravomoćno okončan u korist žrtve diskriminacije koja je odlukom suda vraćena na radno mjesto.

Krajem izvještajnog razdoblja smo evidentirali i slučaj u kojemu nam se obratila obitelj koja živi ispod granica siromaštva i pritužila da je izravno diskriminirana od strane župnika crkve koja se nalazi u neposrednoj blizini njihova stanovanja, a kojemu su se obratili jer su čuli

od susjeda da tijekom prosinca dijele humanitarnu pomoć (hranu i kućanske potrepštine). Žrtve diskriminacije su izričito navele da ih je župnik izričito pitao da li su katolici i da im je odbijena humanitarna pomoć nakon što su rekli da su muslimani!

BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

Ministarstvo pravosuđa, kao nadležno tijelo za provedbu i sufinanciranje, bez valjanog i na zakonu utemeljenog opravdanja uskratilo je financiranje pojedinih pružatelja primarne pravne pomoći koji su se prijavili i ispunili propisane uvjete i kriterije kako za pružanje usluga tako i natječaja za 2016. godinu uključivo i kriterije kvalitete, pravdajući se ograničenim financijskim sredstvima. Radi se o udrugama koje su od 2009. godine i same uspostave ovog instituta upisane u Registar ovlaštenih udruga, koje zbog ispunjenja zakonskih uvjeta i kriterija obavljanja ove djelatnosti unaprijed ulažu vlastita sredstva (troškovi osiguranja od moguće naknade štete, osiguranje plaća i stabilnosti stručnih ljudskih kapaciteta i dr.) radi omogućavanja pružanja kvalitetne i kontinuirane usluge, a koje nadležno ministarstvo može **brisati iz Registra pružatelja pravne pomoći u slučaju da im tri godine po redu ne odobre projekt** (čl. 34. st.7. al. 1. Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći¹³). Odluku o sufinanciranju rada udruga i pravnih klinika u 2016. godini Ministarstvo pravosuđa donijelo je listopadu 2016., a sam natječaj je objavljen krajem svibnja, umjesto u siječnju. Ministar pravosuđa odbio je postojanje povreda počinjenih u samom postupku dodijele financijskih sredstava, a o istaknutoj povredi samog Zakona nije se niti očitovao. Dakle, radi se o posebnom modelu sufinanciranja pružatelja usluga koja imaju dano ovlaštenje temeljem već ispunjenih općih kriterija i preuzetih obveza koje su dužni ispuniti na godišnjoj razini za što, sagledavajući i zakonsku penalizaciju, ukazuje na izostanak temeljnog razumijevanja svrhe kako propisa tako i provedbe samog instituta, registra, davanja ovlaštenja i sufinanciranja pružatelja usluga.

Od 2009. godine **ovlaštena smo udruga za pružanje besplatne pravne pomoći** za građane/ke slabog imovnog stanja i u tom razdoblju zaključno s 31. prosincem 2016. godine imali smo 1066 direktnih korisnika/ka opisanih usluga.

Mehanizmi sudske zaštite i pristup sudu generalno, a posebice ženama slabog imovnog i nakon donošenja novog Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći i dalje je otežan preprekama financijske naravi, kako u području pravnog savjetovanja tako i prilikom pokretanja sudskih postupaka. Posebno će se negativno odraziti, pored promjena uvjeta znatno smanjenje sredstava za rad udruga. Dvostruka uloga ureda državne uprave kao ovlaštenog pružatelja i tijela koje odlučuje u prvom stupnju nije se pokazala prikladnom u ovim specifičnim postupcima, a zbog nedostatnog broja zaposlenika, ni efikasnom.

Tijekom izvještajnog razdoblja zaprimili smo brojne pritužbe na otežano ostvarivanje besplatne pravne pomoći koje se oslikava u složenim birokratskim procedurama koje redovito podrazumijevaju pozivanje podnositeljica/a zahtjeva na davanje izjave na zapisnik u Uredu državne uprave u središtu županije čak i u slučajevima urednog podnošenja zahtjeva što podnositeljicama/ima prouzrokuje dodatne troškove (posebice imajući u vidu njihovo materijalno stanje radi kojega podnose navedene zahtjeve). Pod uredno podnesenim zahtjevom

¹³ "Narodne novine", broj 143/13

se podrazumijeva podnošenje cjelovite dokumentacije prilikom podnošenja samog zahtjeva i izričite pisane suglasnosti koja se zahtjeva za sve članice/ove kućanstva. Zaprimili smo dokumentaciju iz koje je vidljivo da u slučaju nemogućnosti odazivanja na poziv ili kada (neovisno o razlogu) zahtjev nije nadopunjen u roku isti bude odbijen sa (zakonskim) obrazloženjem da su namjerno dane netočne informacije što za posljedicu ima nemogućnost podnošenja zahtjeva narednih 6 mjeseci (čl.13.st.1.pod e Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći). Žalbeni postupak je opterećen plaćanjem upravne pristojbe u iznosu od 50,00 kn što za posljedicu ima nemogućnost ulaganja pravnog lijeka što je vidljivo i iz izuzetno malog broja uloženi žalbi. Naime, prema Izvješću o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava u 2016. godini, Ministarstva pravosuđa U razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2016. godine u Republici Hrvatskoj podneseno je ukupno 10.256 zahtjeva za sekundarnu pravnu pomoć. Od ukupnog broja podnesenih zahtjeva odobreno je 6.956 zahtjeva, odbijeno 1.088, odbačeno 308, obustavljeno 494, proslijeđeno 83, te se 1.327 zahtjeva nalazilo u postupku odlučivanja na dan 31. prosinca 2016. godine. U 2016. godini sekundarna se pravna pomoć s obzirom na vrstu postupka najčešće odobravala u postupcima iz obiteljskih odnosa, u ukupno 1.982 slučajeva. U ovršnim postupcima i postupcima osiguranja kada je riječ o prisilnom ostvarenju ili osiguranju tražbine koja proizlazi iz postupka za koji se prema odredbama ZBPP-a može odobriti sekundarna pravna pomoć, odobrena je u ukupno 493 slučaja, dok je u postupcima vezanim uz stvarna prava, sekundarna pravna pomoć odobrena u 395 slučaja. U postupcima iz radnih odnosa sekundarna pravna pomoć odobrena je u 86 slučaja, dok se u ostalim sudskim postupcima koji se odnose na iznimno odobravanje sekundarne pravne pomoći kada je takva potreba uvjetovana konkretnom životnom situacijom podnositelja zahtjeva sekundarna pravna pomoć odobrila u 532 slučaja.

Sekundarna pravna pomoć u najvećem broju slučajeva odobrena u vidu oslobođenja od plaćanja sudskih pristojbi (točnije 4,906 slučajeva), zatim u vidu zastupanja u sudskim postupcima (točnije 3.600 slučajeva) te u vidu oslobođenja od plaćanja troškova sudskog postupka (točnije 2.079 slučajeva). Sekundarna pravna pomoć korištena je i radi pravnog savjeta (205 slučajeva), radi sastavljanja podnesaka u postupku zaštite prava radnika pred poslodavcem (10 slučajeva) te mirnog rješenja spora (u 11 slučajeva).¹⁴

Institutom besplatne pravne pomoći su obuhvaćeni upravni i građanski postupci u ograničenom opsegu, a područje prekršajnog prava je u potpunosti van dometa besplatne pravne pomoći. Kao organizacija koja kao važno područje djelovanja ima zaštitu temeljnih ljudskih prava, a čiji su pretežit dio korisnica upravo žene žrtve obiteljskog nasilja čija zaštita se ostvaruje u pravilu kroz prekršajno pravne sankcije u prekršajnom postupku smatramo važnim da se oblici primarne pravne pomoći **eksplicite prošire i na zastupanje žrtvi obiteljskog nasilja u prekršajnim postupcima**, posebno i s toga što je praćenje primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji ponovo nadležnosti Ministarstva pravosuđa.

¹⁴ Izvješće o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć i utrošku sredstava u 2016. godini, str. 7.

S aspekta rada Udruge značajno smanjen dotok sredstava je direktno onemogućen progresivniji rad na suzbijanju diskriminacije i zaštiti temeljnih ljudskih prava te ugrožena stabilnost stalnog radnog tima s dugogodišnjim iskustvom i praksom na ovom području.

Tenja, 20.05.2016.